

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Homoseksualiteiten

NELLEKE NICOLAI

Toenemend staat de vrijheid van homoseksuelen onder druk. In Zuid-Soedan (toch al geen prettig oord tegenwoordig) en in Oeganda is een wet in de maak die de doodstraf eist voor homoseksualiteit. In Rusland is recent een wet aangenomen die propaganda voor homoseksualiteit verbiedt — lees: elke vorm van voorlichting of zelfs de journalistieke beschrijving van de gevolgen van deze wet. Door de World Medical Association werd in 2013 homoseksualiteit gedefinieerd als een natuurlijke vorm van seksualiteit. Het was de bedoeling homoseksualiteit te definiëren als een ‹normale› variant maar dat stuitte op de weerstand van de Russen. In de fraaie documentaire *Out there* (BBC Two, november 2013, in Nederland getoond in januari 2014) treedt Stephen Fry het hol van de leeuw binnen en ondervraagt de tegenstanders van homoseksualiteit over hun beweegredenen. Dat levert schokkende verhalen op, vol misinformatie en gewoon platte domheid. Zoals het verhaal van de Amerikaanse therapeut Joseph Nicolosi, die beweert dat hij homoseksualiteit kan genezen en zijn patiënten, meestal jonge mannen, ‹straight› kan maken. Dat het niet lukt, is een tweede, maar het opvallende zit hem erin dat hij gebruik maakt van psychoanalytische theorieën. Hij stelt dat homoseksualiteit ontstaat door onvoldoende desidentificatie van de moeder en een onvoldoende toegang tot de vader. We herkennen hier Greensons en Stollers theorie over de mannelijke ontwikkeling. Die zouden vreemd opkijken dat hun theorie zo gebruikt wordt.

En we zeggen: ‹Tut tut, wat onverdraagzaam toch›, en wentelen ons in de schone gloed van tolerantie en vrijzinnigheid.

Dat was tot nog niet eens zo lang geleden wel anders. In de psychiatrie was homoseksualiteit tot 1992 nog een ziekte. Pas in 1992 werd het in de Verenigde Staten voor homoseksuele psychologen en psychiaters mogelijk om de analytische opleiding te volgen. Van een analyticus hoorde ik in de jaren tachtig dat hij in zijn leeraanlyse nooit heeft verteld over zijn mannelijke partner. Als dat bekend zou worden was hij zijn opleiding kwijt. Tot diep in de jaren negentig werd door postfreudianen heftig gediscussieerd over homoseksualiteit als perverse ontwikkeling. Heteroseksualiteit was de norm; homoseksualiteit was datgene wat verklaard moest worden. Helemaal niet trouw aan Freud overigens, die de verschillende wegen die de seksualiteit kon gaan beschreef als varianten, en in elke mens de liefde voor hetzelfde geslacht postuleerde.

Sinds die tijd is veel veranderd. Homoseksualiteit op zich bestaat niet. De relatie met de genderidentiteit is ontward. We spreken over *homoseksualiteiten* met de nodige variatie in objectrelaties, van instrumenteel en narcistisch tot wederkerig. Van paranoïde tot persoonlijk en rijp. In de psychoanalyse wordt weinig meer geschreven over homoseksualiteit: het is geen kwestie meer. Dat hebben we grotendeels te danken aan dappere analytici zoals Richard Isay, die ervoor heeft gestreden dat homoseksuelen ook de psychoanalytische opleiding mochten volgen. Richard Isay was zelf pas laat uit de kast gekomen. Hij bleef voor de kinderen bij zijn vrouw. Jarenlang dacht hij dat analyse hem kon genezen van zijn gevoelens voor mannen. Dat werkte dus niet. Hij is een van de belangrijkste voorvechters van de erkenning van homoseksualiteit als een normale variant. Hij overleed in juni 2012, zevenenzeventig jaar oud.

Het is wel de moeite waard even stil te staan bij het feit dat dit ook in de westerse wereld pas zo kort geleden erkend werd. De columnist Rosanne Hertzberger schreef in februari in de *NRC* dat de Russen nog maar even tijd gegund moest worden. Het is een kwestie van tijd en gewenning — zo stelt zij — voordat tolerantie in Rusland wortel kan schieten. Een andere verklaring voor de conservatieve beweging in Rusland ligt echter veel meer voor de hand: het is een manier van de machthebbers om de onmisbare steun van de orthodoxe kerk te verkrijgen. Dat maakt ook duidelijk hoe bepaalde overtuigingen manipuleerbaar zijn als ze politieke doelen dienen. De psychoanalytische verklaring voor dergelijke politieke processen ligt in de makkelijke oproepbaarheid van paranoïde-schizoïde processen in de samenleving. Splitsen is nu eenmaal makkelijker dan de depressieve positie bereiken. Denk aan wat Volkan schrijft over het narcisme van de kleine verschillen tussen bevolkingsgroepen, zoals de Tutsi's en de Hutu's in Rwanda en de processen van identificatie en desidentificatie die Bram de Swaan beschrijft in zijn recente boek over genocide. Het weerstaan van deze processen kost energie en veronderstelt de mogelijkheid tot mentaliseren. En dan is er nog de nostalgie naar overzichtelijke tijden en waarden, een illusie die des te meer gekoesterd wordt als de werkelijkheid verwarrend is. Ik vroeg me af hoe zou het zijn voor onze Russische collegae, nog maar pas toegetreden tot de IPA. Moeten ze nu weer in het geheim hun patiënten behandelen? Mogen ze casuïstiek beschrijven? Of is dat ook propaganda?

Dus laten we ons niet voorstaan op een gemakkelijke tolerantie. Voor je het weet zijn klokken teruggedraaid. Dat kan ook ons gebeuren. We zien het al op alle fronten: bijvoorbeeld de heftige agressie tegen pedoseksuelen. In Frankrijk protesteren duizenden tegen het homohuwelijk. En daar vaart de politiek wel bij. We zijn gewaarschuwd.

Recenter werk over dit onderwerp: K. Lewes (2009). Male homosexuality and psychoanalysis. Northvale: Jason Aronson, en: J.I. Downey & R.C. Friedman (2008). Homosexuality: psychotherapeutic issues. British Journal of Psychotherapy, 24, 429-468.